

УДК 330.837:351.863

МІСЦЕ ІНСТИТУЦІЙНОЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**Петренко Н.В.**

У статті розкрито особливості корупції як інституційного явища та досліджено її роль в системі економічної безпеки держави. Прیدілено увагу наслідкам її прояву на життя суспільства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади формування та реалізації політики протидії корупції в системі економічної безпеки держави.

Метою дослідження є теоретико-методологічне дослідження політики протидії корупції у частині узагальнення та систематизації теоретичних положень, як складової системи економічної безпеки держави, розроблення і удосконалення практичних економічних заходів щодо забезпечення протидії корупції та зниження її рівня в Україні.

В роботі використані методи системного та комплексного підходу, а також традиційні методи наукового пізнання економічних явищ і процесів, а саме порівняння, теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, систематизації.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, спрямовані на протидію корупції, статистичні матеріали Світового Банку, аналітичні матеріали науково-дослідних установ України.

Результатом роботи стало уточнення категоріально-понятійного апарату, а також обґрунтування концепції протидії інституційній корупції як загрози економічній безпеці держави.

Дані результати можна використати при обґрунтуванні програм економічної безпеки держави.

Висновки: Інституційна корупція на теперішній час являється однією з головних загроз економічній безпеці держави, створюючи надвисокі транзакційні витрати, що призводить до стримання нормальних темпів розвитку економіки.

***Ключові слова:** корупція, інституційна корупція, хабар, національна безпека, запобігання і протидія корупції, транзакційні витрати.*

МЕСТО ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ КОРРУПЦИИ В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА**Петренко Н.В.**

В статье раскрыты особенности коррупции как институционального явления и исследована ее роль в системе экономической безопасности государства. Уделено внимание последствиям ее проявления на жизнь общества.

Предметом исследования являются теоретические и практические основы формирования и реализации политики противодействия коррупции в системе экономической безопасности государства.

Целью исследования является теоретико-методологическое исследование политики противодействия коррупции в части обобщения и систематизации теоретических положений, как составляющей системы экономической безопасности государства, разработка и усовершенствование практических экономических мероприятий по обеспечению противодействия коррупции и снижение ее уровня в Украине.

В работе использованы методы системного и комплексного подхода, а также традиционные методы научного познания экономических явлений и процессов, а именно сравнения, теоретического обобщения, анализа, синтеза, систематизации.

Информационной базой исследования являются законодательные и нормативно-правовые акты Верховной Рады Украины, Кабинета Министров Украины, направленные на противодействие коррупции, статистические материалы Всемирного банка, аналитические материалы научно-исследовательских учреждений Украины.

Результатом работы стало уточнение категориально-понятийного аппарата, а также обоснование концепции противодействия институциональной коррупции как угрозы экономической безопасности государства.

Данные результаты можно использовать при обосновании программ экономической безопасности государства.

Выводы: Институциональная коррупция в настоящее время является одной из главных угроз экономической безопасности государства, создавая сверхвысокие транзакционные издержки, что приводит к сдерживанию нормальных темпов развития экономики.

***Ключевые слова:** коррупция, институциональная коррупция, взятка, национальная безопасность, предупреждения и противодействие коррупционеров, транзакционные затраты.*

ROLE INSTITUTIONAL CORRUPTION IN THE ECONOMIC SECURITY**Petrenko N.V.**

In the article the features of corruption as an institutional phenomenon and investigated its role in the economic security of the state. Attention is paid to the consequences of its manifestation in society.

The subject of research is theoretical and practical principles of forming and implementing policy against corruption in the system of economic security.

The study is theoretical and methodological research in anti-corruption policy of generalization and systematization of theoretical propositions, as a component of economic security, development and economic improvement of practical measures to ensure the fight against corruption and reducing its level in Ukraine.

The paper used the methods of systematic and comprehensive approach, as well as traditional methods of scientific knowledge of economic phenomena and processes, such as comparison of theoretical generalization, analysis, synthesis, systematization.

The information base of research is legal and normative acts of the Supreme Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, aimed at combating corruption, the World Bank statistical data, analysis of research institutions of Ukraine.

The work was clarification categorial-conceptual apparatus and justification of the concept combating institutional corruption as a threat to economic security. These results can be used for substantiation of programs of economic security.

Consequently, institutional corruption at present is one of the major threats to the economic security of the state, creating extremely high transaction costs, which results in restraining the normal pace of economic development.

Keywords: *corruption, institutional corruption, bribe, national security, preventing and combating corruption, transaction costs.*

Постановка проблеми. За останній період часу корупція вийшла за рамки кримінальної проблеми, і стала становити загрозу національній безпеці нашої держави. Розвиток корупції в державі негативно впливає на суспільний добробут, рівень і якість життя населення, стійкість і відкритість економіки, економічний суверенітет держави, національні інтереси, гальмує активізацію економічної діяльності, зменшує інвестиційну привабливість держави і, відповідно, зменшує ВВП, тобто може становити глобальну загрозу для економічної безпеки нашої держави.

В даний час спостерігається небезпечна тенденція в суспільстві, що виявляється в посиленні економічної злочинності, зростанні хабарництва та корупції на всіх державних рівнях, тобто корупція стає детермінантою життєдіяльності суспільства. Зазначене вище підриває авторитет влади, послаблює економіку. А в сучасних реаліях, коли наша країна практично знаходиться в стані війни, корупція дискредитує авторитет нашої країни на міжнародній арені і, як наслідок, становить загрозу національній безпеці.

Актуальність. Корупція в нашій державі зумовлена в значній мірі неефективністю державного управління, менталітетом населення, нерозвиненістю інститутів громадянського суспільства, контролю виконавчої влади.

Одночасно вона суттєво обмежує соціальні, політичні і громадянські права та свободи людини, а також унеможливує перебування чесних і здібних громадян на державній службі, сприяє маргіналізації певної частини суспільства, породжує правовий нігілізм і невіру населення в реальність і можливість формування в Україні демократичної, соціальної та правової держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні підходи до дослідження питань витоків корупції, її економічних, правових, соціальних та етичних джерел, інституціональних основ її аналізу можна знайти в працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених як Ю. Бардачов, Т. Веблен, У. Гамільтон, А. Гриценко, В. Геєць, Р. Клітгаард, Р. Коуз, Д. Кауфман Є. Невмержицький, Д. Норт, М. Портер, С. Роуз-Аккерман, К. Хадсон, Л. Тимофєєв, О. Турчинов, Ю. Тихомиров, М. Мельник та інших.

Постановка завдання Метою статті є уточнення категоріально-понятійного апарату, а також визначення впливу інституційної корупції на економічну безпеку держави.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми корупції потребує визначення сутності цього явища та його обов'язкових складових елементів. Це можливе за умови вивчення корупції як категорії не тільки правової та юридичної, а й інституційної. Завдяки такому підходу вдається визначити місце і роль корупції в соціальних процесах, а також її вплив на економічну безпеку держави.

При дослідженні корупції потрібно використовувати міждисциплінарний підхід, так як дане явище є предметом дослідження економістів, юристів, соціологів, філософів, істориків. Так як кожній дисципліні притаманні свої дослідницькі підходи до визначення поняття, маємо різні формулювання поняття «корупція» та різні розкриття її сутності.

З іншого боку, зважаючи на здатність досліджуваного явища постійно розвиватися, перетворюватися у різні нові форми прояву, вдосконалюватися, пристосовуватися до наявної правової бази, визначення самого поняття «корупція» потрібно постійно удосконалювати згідно з його новими проявами та формами.

Термін «корупція» походить від сполучення латинських слів *correi* та *ruptere*: *correi* – обов'язкова причетність декількох представників однієї із сторін до однієї справи, а *ruptere* – порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати. Так утворився самостійний термін – *corruptere*, що означає участь в діяльності декількох (не менше двох) осіб, мета яких полягає у «псуванні», «руйнуванні», «пошкодженні» нормального розвитку судового процесу або процесу керування справами суспільства [1, с. 5].

Великий тлумачний словник сучасної української мови подає кілька дефініцій «корупція», а саме:

- корупція – це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг та інших переваг;

- корупція – це пряме використання посадою особою свого службового становища з метою особистого збагачення;

- корупція – підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [2]

У визначенні, що запропоноване Є. Невмержицьким корупція є соціально-політичним явищем, змістом якого є обумовлена політичними, економічними і психологічними факторами система негативних поглядів, переконань, установок і діянь окремих громадян, посадових осіб владних інститутів, державних і недержавних організацій, політичних партій, громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих корисливих, групових або корпоративних інтересів шляхом підкупу, хабарництва, зловживання владою, надання пільг і переваг усупереч суспільним відносинам [3, с. 6]

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» визначає, що корупція - це використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей. [4].

Економічне дослідження явища корупції бере початок з роботи С. Роуз-Акерман, де корупція розглядається як економічна поведінка в умовах ризику, пов'язаного із здійсненням правопорушення і можливою відповідальністю за нього [5].

Деякі науковці пропонують відображати визначення корупції у вигляді формули. Одним з перших це зробив професор Р. Клітгард, який вивів знамениту «формулу корупції» [6, с. 84]:

Корупція = влада монополій + свобода дій (дискреція) – підзвітність

Р. Клітгард зазначає, що незаконна поведінка процвітає там, де службовці мають монопольну владу над клієнтами, коли службовці користуються широкими дискреційними повноваженнями, а також за умов слабкої підзвітності.

Однак Р. Клітгард стверджує, що зменшення корупційних можливостей можливе шляхом уникнення ситуацій, коли чиновник має монопольні повноваження, підкріплені дискреційним правом при загально низькому рівні підзвітності. [6, ст.94].

Завдяки відсутності у чиновника монопольного права на розв'язання питань, що знаходяться в межах його компетенції знижується ризик укладання ним корупційної угоди.

Більшість ортодоксальних економістів (Сьюзан Роуз-Акерман, Андрій Шляйфер, Роберт Вішні) розглядають корупції через організаційно-економічні мотиватори, в основі яких лежить неможливість формалізації процесу діяльності чиновників, внаслідок чого більшість адміністративних послуг відбуваються в умовах обставин, які важко спрогнозувати [7-8]. Інший неокласик, Гарі Беккер, розглядає корупцію крізь призму очікуваних вигід та втрат чиновника, здатного до протиправних дій. Також, вчений розглядає і психологічну насолоду чиновника від протиправних дій, близьку до азарту, насиллю тощо [9]. Згідно його теорії морально-етичні властивості відносяться до причин, що стримують корупцію. Беккер вважає, що мінімізація корупції можлива шляхом матеріального стимулювання чиновників та жорсткої системи санкцій.

На відміну від неокласиків, інституціоналісти критикують будь-які спроби розглядати корупцію поза історичними і культурними контекстами.

Л.Тимофеев, в праці «Інституціональна корупція. Нарис теорії» відзначає, що корупція є нічим іншим, як економічним регулятором ціни товару та послуги, по тим чи іншим причинам виведеним в сферу тінювих відношень [10].

Держава – це бюрократичний інститут, а бюрократія напряму пов'язана з корупцією. Таким чином, де є інститут держави, там завжди є прояви корупції, які відрізняють своїми лише своїми масштабами в різних країнах.

Нова інституційна економічна теорія відкриває нові можливості для економічних досліджень. З погляду нового інституціоналізму корупція – це угода між організаціями чи фізичними особами, яка зменшує транзакційні витрати клієнта (порівняно зі звичайними за певних інституціональних меж) та збагачує агента, порушуючи формальні і/або неформальні обмеження, і яка не має надійних інституційних механізмів забезпечення [11].

Попит на корупційні угоди залежить від двох груп чинників. Перша – інституціональні чинники виникнення корупції – приводить до зростання рівня транзакційних витрат бюрократичних процедур та мотивації клієнта до укладання корупційної угоди. Друга група – чинники спрощення укладання корупційної угоди - приводить до зменшення рівня транзакційних витрат корупційної угоди. При підвищенні ефективності чинних формальних правил, усуненні інституціональних чинників виникнення бюрократичної корупції можна досягти зменшення її рівня.

До інституціональних чинників виникнення корупції відноситься невідповідність формальних правил етичних нормам суспільства, неефективність формальних правил, неефективна їх реалізація. Високий рівень корупції в нашій державі обумовлений неефективністю інституціональних рамок. Це обумовлено існуванням старих і нових формальних правил, що приводить до їх неузгодженості.

До чинників спрощення укладання корупційної угоди належить рівень корумпованості країни, наявність у суспільстві «корупційних» традицій, недосконалість адміністративної системи держави.

Корупція тісно пов'язана із здійсненням влади і впливає на прийняття і реалізацію політичних рішень, і як явище не існує поза нею.

Тобто, простіше, корупція це бюрократія, яка оплачується, тобто чиновник за свої послуги отримує додаткову винагороду.

Множина визначень сутності корупції свідчить про складність даного явища та вимагає більш глибокого та всебічного аналізу феномену корупції в умовах інституціоналізації світової економіки та посилення процесу інформаційної глобалізації.

Сфера впливу корупції, її масштаби і наслідки суттєво впливають на розвиток економіки.

Корупція безпосередньо впливає на економічний розвиток держави, вона є елементом економічних відносин суспільства. Під впливом корупції відбуваються негативні зміни в економіці. Корумпований чиновник має значний вплив на стан економіки в державі. Крім того, корупція є одним із основних чинників теперішньої економічної кризи, і вона ж призвела до масштабних протестів у нашій країні восени 2014 року, коли громадяни вийшли з протестами на вулицю, виступаючи проти корумпованої влади.

Економічний аспект корупції також полягає у сегрегації підприємництва корумпованими чиновниками. Загальновідомим є факт, коли для отримання дозволу, ліцензії чи певної довідки підприємець, крім обов'язкового платежу, змушений окремо віддячувати чиновника для сприятливого чи прискореного вирішення питання. При цьому, хабар має місце навіть тоді, коли сприятливе вирішення питання належить підприємцю за законом. З іншого боку економічний аспект цієї сторони тісно переплітається з моральним.

Така класифікація дає змогу розкрити більш повну сутність та особливості прояву корупції, а також доповнити визначення поняття «корупція».

З іншого боку, економічний аспект дослідження корупції має бути пріоритетним. У свою чергу він проявляється ще й у тому, що рівень корупції є одним з визначальних показників рівня економічної свободи у тій чи іншій країні. [8, с.39].

Виходячи з вищевикладеного, пропонуємо визначити інституційну корупцію як неформальну норму взаємодії державних посадових осіб з громадянами, в основі якої лежить принцип надання послуги за особисту винагороду або іншу корисливу вигоду державному службовцю.

На сьогодні в Україні зафіксовано надзвичайно високий рівень корупції, визнаний не тільки вітчизняними і зарубіжними аналітиками, експертами, громадськими та міжнародними організаціями, але й навіть вітчизняними представниками вищих органів законодавчої та виконавчої влади.

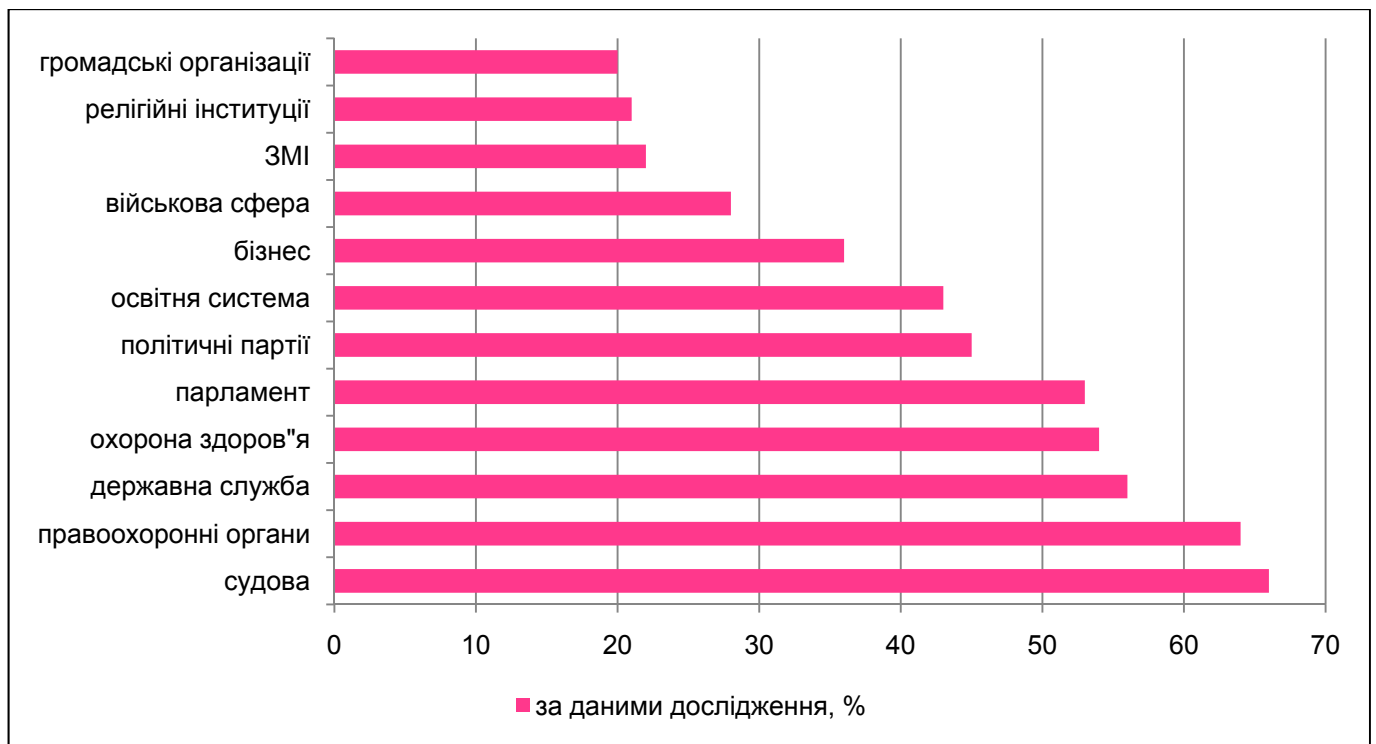

Рисунок 1. Найкорумпованіші сфери в Україні

Складено автором за [13].

Класифікуючи корупцію згідно ролі кожного з учасників корупційної угоди ми виділяємо 7 основних форм корупції (табл.1).

Важливим аспектом є те, що корупція загрожує національній безпеці та суспільному ладу України, системно і комплексно впливає на діяльність владних і політичних інститутів, підриває довіру громадян до влади, ускладнює відносини нашої держави з іноземними партнерами. Крім того, вплив корупції відображається у поглибленні соціальної нерівності громадян і загостренні соціальної напруженості у суспільстві. Також, корупція приводить до негативних економічних наслідків, а саме: послаблює економічну

систему держави, зводить нанівець економічні реформи, порушує конкурентні умови ведення бізнесу, сприяючи розвитку недобросовісної конкуренції та інше.

Згідно даних Transparency International Україна в 2016 році посіла 131 місце зі 176 позицій у світовому рейтингу сприйняття корупції, опинившись поруч з Росією, Непалом, Казахстаном та Іраном. Як відомо, Індекс сприйняття корупції базується на незалежних опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі Світового банку, Freedom House, World Economic Forum тощо.

Таблиця 1. Класифікація основних форм корупції

Форма корупції	Характеристика
Хабар	Одержання чиновником матеріальних благ за вчинення в інтересах хабародавця дій, які входять до компетенції цього чиновника
Зловживання	Умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби
Вимагання	Примушування людини заплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність з використанням сили та залякувань або з перевищенням повноважень
Розкрадання	Умисне, протиправне, безоплатне звернення певним способом державного чи громадського майна на власні потреби чи потреби іншої особи з корисливих мотивів
Розтрата за участю інших осіб	Незаконне і безоплатне витрачання чиновником чужого майна, яке йому ввірене чи перебувало в його віданні, в результаті чого поліпшується майнове становище інших осіб шляхом безпосереднього споживання ними незаконно вилученого майна, збільшення доходів інших осіб.
Непотизм	Ситуація, коли хтось із родини займає високу посаду при владі та використовує її для отримання родичами робочих місць або іншої користі
Підкуп	Передача або обіцянка передачі грошової або іншої матеріальної винагороди особам за вчинення протиправних дій.

Розроблено автором за [12].

На рисунку 2 відображено динаміку Індексу сприйняття корупції за останні 5 років.

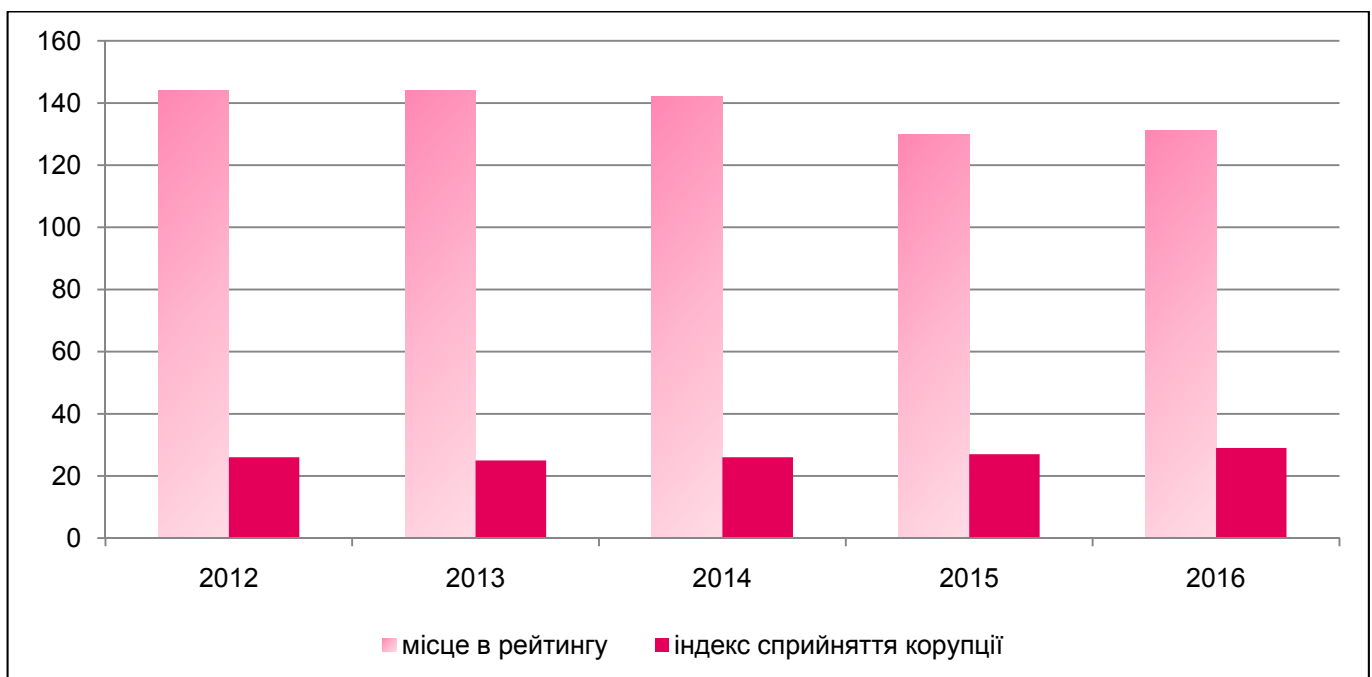

Рисунок 2. Динаміка Індексу сприйняття корупції

Складено автором за [12].

Як показує аналіз рисунку 1 Україні не вдається подолати 30-бальний бар'єр, що зветься «ганьбою для нації».

Виконавчий директор Transparency International Україна Я. Юрчишин вважає, що безкарність і недієвість системи правосуддя не дають Україні здійснити прорив у подоланні корупції [12].

Потрібно відзначити, що зазначений показник не є точним відображенням кількості корупційних проявів і їх характеру, а вказує на загальне думку світових експертів щодо рівня корумпованості влади в країні, що відповідно, формує її міжнародний імідж.

Таблиця 2. Динаміка індексу сприйняття корупції в Україні з деякими іншими країнами світу

Індекс сприйняття корупції, рік	Рейтинг і показник країни-лідера	Рейтинг і показник для України, і країн поряд з нею	Рейтинг і значення показника країни аутсайдера
2012	1. Данія (90) / Фінляндія (90) / Нова Зеландія (90)	142. Камерун (26) 143. Бангладеш (26) 144. Україна (26) 145. Гвінея-Біссау (25) 146. Еритрея (25)	176. Сомалі (8) / Північна Корея (8) / Афганістан (8)
2013	1. Данія (91) / Нова Зеландія (91)	142. Папуа Нова Гвінея (25) 143. Нігерія (25) 144. Україна (25) 145. Іран (25) 146. Гвінея (24)	177. Сомалі (8) / Північна Корея (8) / Афганістан (8)
2014	1. Данія (92)	140. Коморос 141. Уганда 142. Україна (26) 143. Кенія (25) 144. Бангладеш (25)	175. Сомалі (8) / Північна Корея (8)
2015	1. Данія (91)	128. Нікарагуа (27) 129. Камерун (27) 130. Україна (27) 131. Непал (27) 132. Іран (27)	168. Сомалі (8) / Північна Корея (8)
2016	1. Данія (90) / Нова Зеландія (90)	129. Непал (29) 130. Росія (29) 131. Україна (29) 132. Гватемала (28) 133. Киргизстан (28)	176. Сомалі (10)

Складено автором за [12].

Transparency International Україна коментуючи новий «Індексі сприйняття корупції», пропонує наступні п'ять кроків для здійснення реальних антикорупційних змін:

1. Створити ефективну та дієву систему антикорупційного правосуддя із залученням іноземних спеціалістів як активних учасників процесу відбору суддів для цих судів. Це разом з ефективною роботою Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури дозволить активізувати боротьбу з корупцією, зокрема гарантуватиме ефективність перевірки електронних декларацій.

2. Максимально активізувати всі можливості для ефективного розслідування та доведення до суду справ фігурантів «санкційного списку Януковича». Важливо не лише добитися засудження, нехай і заочного, але й повернення викрадених коштів, як виведених за кордон, так і залишених в Україні. Це ж стосується і фактів корупції у чинній владі.

3. Активно залучати бізнес, як український так і міжнародний, до встановлення нових прозорих правил взаємовідносин у трикутнику «суспільство – влада – бізнес». Методами дерегуляції, прогнозованості податкового законодавства, становлення реального верховенства права забезпечити стабільні умови для ведення бізнесу, змінити його ставлення до України.

4. Провести аудит та знизити ступінь секретності в секторі безпеки та оборони за напрямками: статті державного бюджету, річні плани державних закупівель, інформація про проведення закупівель та укладені контракти.

5. Налагодити системну комунікацію щодо антикорупційної реформи з суспільством та міжнародними партнерами на базі реальних фактів та досягнень, а не обіцянок. Чітко дотримуватися взятих на себе міжнародних зобов'язань [9].

Окремо потрібно приділити увагу другій рекомендації Transparency International, щодо ефективного розслідування та доведення до суду.

С. Роуз-Акерман твердить, що покарання за корупцію повинні знаходитись у прямій залежності від розміру хабара (для державного службовця) та від розміру отриманої завдяки корупційній оборудці вигоди (для клієнта-хабародавця). Таким чином, покарання за однакові типи порушень не можуть бути однакові; вони мають змінюватись залежно від розміру хабарів [5].

Крім того, потрібно враховувати такий важливий момент, як статус осіб, що підозрюються в корупції. Ефективність боротьби з корупцією для громадськості вимірюється статусом особи, яка підозрюється в здійсненні корупційного правопорушення. Якщо до відповідальності притягуються лише дрібні чиновники, а чиновники, які займають високі посади уникають відповідальності, то довіра суспільства до антикорупційних установ буде втрачена. Антикорупційні заходи не повинні бути вибірковими і мають стосуватися всіх рівнів чиновників, а не лише тих, що займають невисокі державні посади.

Також, треба розширювати повноваження антикорупційних інститутів і, що є надважливим, позбавити імунітету від антикорупційних розслідувань чиновників всіх рангів. Антикорупційні органи повинні проводити широку просвітницьку діяльність не лише про корупційні випадки, а й інформувати про наслідки розслідувань для корумпованих чиновників. Таким чином буде зростати рівень довіри суспільства до їх діяльності. Потрібно зауважити, що дуже важливи моментом є повернення втраченого державою в результаті діяльності корупціонера (вкладів, майна, незаконних доходів), в тому числі й вивезеного за межі держави. Для цього антикорупційні органи повинні ефективно співпрацювати з міжнародними організаціями, що протидіють корупції на міждержавному рівні.

Висновки. Отже, відсутність реальної боротьби з умовами, що породжують корупцію, призводить до її поширенню як по горизонталі, так і по вертикалі, захопленню нових установ і сфер впливу, сприяє утворенню корупційних мереж або спільнот. Корупція в таких умовах прагне захопити не тільки економіку, але й політику. Ефективність ринкової економіки різко знижується, а існуючі демократичні інститути руйнуються. Ускладнюється економічна і політична нерівність населення, збільшується бідність, зростає соціальна напруженість. Під загрозу ставляться цілісність країни і збереження її конституційного ладу. Тим самим корупція перетворюється в проблему, яка загрожує національній безпеці країни.

Більшість науковців вважають, що корупція це багатогранне явище і протидіяти їй потрібно не стільки в юридичному полі, скільки в політичному, соціальному та економічному.

Зрозуміло, що повністю викоренити корупцію не є можливим. Але з нею потрібно боротися на вищих рівнях влади, тобто там, де виникають найбільші корупційні порушення.

Для зменшення негативних наслідків корупції на нашу думку потрібно рухатися в двох напрямках – економічному та інституційному. Серед економічних шляхів можна виділити наступні:

- створення широкого середнього класу, як більш надійної опори держави, ніж чиновники;
 - повноцінне соціальне забезпечення чиновників, включаючи високу заробітну плату, медичне страхування, можливість безпроцентних іпотечних кредитів;
 - зменшення розмірів трансакційних витрат, які передбачаються інституціональними межами;
 - диференціація оплати праці державних службовцям в залежності від результатів їх діяльності.
- Особливо, що стосується вищих управлінців.

Серед інструментів формування якісного інституційного середовища можемо виділити наступні:

- повноцінне інформаційне забезпечення громадян з метою чіткого роз'яснення їх прав та обов'язків, наслідків правопорушень;
- відкритість відомчих систем і належний громадський контроль через публікацію та відкрите обговорення внутрішньовідомчих документів у мережі Інтернет;
- удосконалення інститутів громадянського суспільства, таких, як ЗМІ, профспілки, збори громад);
- сприяння розвитку дослідницьких інститутів для проведення аналітичної роботи з моніторингу корупції та способів боротьби з нею;
- використання впливу неформальних інститутів остраху для зміни ставлення до корупції .

Антикорупційні інструменти, що їх може використовувати у боротьбі з корупцією чиновник, який приймає управлінські рішення наступні:

- підбір службовців (виявлення нечесних чиновників, застосування зовнішніх гарантій чесності);
- зміна системи винагород та покарань (винагорода конкретних дій та по результатах роботи, підвищення загального рівня покарань);
- збір та аналіз інформації про факти корупції, оцінка вразливості організації до корупції;
- реструктуризація стосунків «начальник-службовець-клієнт» (заохочування змагань між працівниками, звуження дискреційного права, ротация службовців, роздрібнення процесу прийняття рішень);
- зміна ставлення до корупції (особистий приклад, освітні програми, етичний кодекс поведінки, зміна внутрішньої культури стосунків) тощо.

Виходячи з вище викладеного корупцію треба розглядати як складне явище і шляхи подолання його потрібно шукати в усіх площинах. Тобто, боротьба з корупцією повинна вестися в різних напрямках, кожен з яких потребує своїх методів, матеріального та фінансового забезпечення, і відповідно політичної волі. Швидких і простих методів тут не існує, тому керівництво держави має бути рішуче налаштоване в даному питанні, завоювати довіру суспільства до своєї діяльності. Тобто, щоб ідеї і цілі держави і суспільства в боротьбі з корупцією були спільними.

Важливий етап боротьби з корупцією це розробка і реалізація державної антикорупційної політики на основі консолідації більшої частини політичних сил і при тісній взаємодії з інститутами громадянського суспільства

Функціонування української стратегії протидії корупції та напрямки її оптимізації потребують подальшого опрацювання на основі імплементації міжнародного досвіду.

Зазначене вище окреслює нові горизонти для наукового осмислення і глибокого вивчення проблеми корупції з метою розуміння природи її виникнення загалом і зокрема в економічному просторі нашої держави. Виявлення економічних причин корупції і її соціально-економічних наслідків допоможе визначити основні концептуальні напрямки в її протидії

Отже, розуміння причин існування явища корупції, а також винайдення перспективних напрямків боротьби з ним є важливою умовою забезпечення економічної безпеки держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Камлик М.І. Корупція в Україні / М.І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К. : Товариство «Знання», КОО, 1998. – 187 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. : ВТФ Перун, 2003. – 1440 с
3. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичне явище : особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політолог. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси (політичні науки)» / Є. В. Невмержицький. – К., 1999. – 19 с
4. ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI, ст.1
5. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство: причины, следствия, реформы. - М. : Логос, 2003. с. 120-147.
6. Клітгаард, Роберт. Приборкання корупції / Р. Клітгаард ; пер. В.К. Горбатко. - Х. : Тарбут Лаам, 2006. - 244 с
7. Rose-Ackerman S. The Economics of Corruption / S. Rose-Ackerman // Journal of Public Economics. – 1975. – Vol. 4. – № 2. – P. 187–203.
8. Shleifer A. Corruption / A. Shleifer, R.W. Vishny // The Quarterly Journal of Economics. – 1993. – August. – P. 599–617.
9. Becker G.S. The Economics of Crime / G.S. Becker // Cross Sections. – 1995. – Fall. – P. 8–15.
10. Тимофеев Л.М. Институциональная коррупция. М. : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. 365 с.
11. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт [пер. с англ. А.Н. Нестеренко ; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера]. – М. : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
12. Transparency International. (Електроний ресурс). Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/news/bezkarnist-ta-nediieve-pravosuddia-trymaiut-ukrainu-na-koruptsiinomu-dni/>
13. Global corruption barometer. (Електроний ресурс). Режим доступу: http://www.transparency.org/research/gcb/gcb_

References

1. Kamlyk M.I., Nevmerzhytskyi Ye.V. Koruptsiia v Ukraini. – K. : Tovarystvo «Znannia», KOO, 1998. – 187 s.
2. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi movy / [uklad. i holov. red. V.T. Busel]. – K. : VTF Perun, 2003. – 1440 s.
3. Nevmerzhytskyi Ye.V. Koruptsiia yak sotsialno-politychne yavysheche : osoblyvosti proiaviv i mekhanizmu podolannia v suchasni Ukraini : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. politoloh. nauk : spets. 23.00.02 «Politychni instytuty ta protsesy (politychni nauky)». – K., 1999. – 19 s.
4. ZU «Pro zasady zapobihannia i protydii koruptsii» vid 07.04.2011 № 3206-VI, st.1.
5. Rouz-Akkerman S. Korruptsiya y hosudarstvo: prychny, sledstvyia, reformy. - M. : Lohos, 2003. s. 120-147.
6. Klithaard, Robert. Pryborkannia koruptsii ; per. V. K. Horbatko. - Kh. : Tarbut Laam, 2006. - 244 s.
7. Rose-Ackerman S. The Economics of Corruption // Journal of Public Economics. – 1975. – Vol. 4. – № 2. – P. 187–203.
8. Shleifer A., Vishny R.W. Corruption // The Quarterly Journal of Economics. – 1993. – August. – P. 599–617.
9. Becker G.S. The Economics of Crime // Cross Sections. – 1995. – Fall. – P. 8–15.
10. Tymofeev L.M. Ynstytutsionalnaia korruptsiya. M. : Rossyisk. hos. humanyt. un-t, 2000. 365 s.
11. Nort D. Ynstytuty, ynstytutsionalnye yzmenenya y funktsyonyrovanye ekonomyky. – M. : Fond ekonomycheskoi knyhy «Nachala», 1997. – 180 s.
12. Transparency International. : <http://ti-ukraine.org/news/bezkarnist-ta-nediieve-pravosuddia-trymaiut-ukrainu-na-koruptsiinomu-dni/>
13. Global corruption barometer : http://www.transparency.org/research/gcb/gcb_

ДАНИ ПРО АВТОРА:

Петренко Наталія Валеріївна, аспірантка кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Киото, 19, Київ, Україна, 02000
e-mail: npetrenko79@ukr.net 068-014-38-41

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ:

Петренко Наталья Валерьевна, аспирантка кафедры экономической теории и конкурентной политики Киевский национальный торгово-экономический университет
ул. Киото, 19 Киев, Украина, 02000
e-mail: npetrenko79@ukr.net 068-014-38-41

DATA ABOUT THE AUTHORS

Petrenko Nataliya Valerievna, PhD student Economic Theory and Competitive Policy Department Kyiv National Trade and Economics University
st. Kyoto, 19, Kyiv, Ukraine, 02000
e-mail: npetrenko79@ukr.net 068-014-38-41